

lands tegenstanders¹, toch niet tot gebeurtenissen leiden die de situatie waarin Nederland zich bevond, plotseling en dramatisch zouden wijzigen. Een geslaagde staatsgreep zou dat effect wèl hebben.

¹ Wij denken daarbij onder meer aan de Duitsers die ingeschakeld waren bij het werk van de wijdvertakte communistische spionage-organisatie welke door de *Sicherheitspolizei und SD* aangeduid werd als '*Die Rote Kapelle*' ('de rode muziekkapel'). Centrale figuur daarin was Leopold Trepper, in 1904 in Polen geboren als zoon van een Joodse koopman. Van de herfst van '37 af belastte Trepper zich met de taak, in West-Europa voor de Sowjet-Unie werkende inlichtingengroepen op te bouwen. Daarvoor richtte hij ter camouflage in Parijs en Brussel im- en exportfirma's op. Eind '40 kwam Trepper in contact met de Duitse communist Johann Wenzel die een zendernet voor hem ging organiseren en marconisten ging opleiden. Trepper en Wenzel wisten beiden van het werk van Goulooze in Nederland af maar stonden met deze niet in regelmatige verbinding. De Nederlandse groep die onderdeel was van Treppers organisatie, was die welke door de Arnhemse communisten Anton Winterink en Johannes Luteraan (in ons deel 5 als 'Velo' aangeduid) geleid werd. Trepper had uitermate nuttige bronnen in Duitsland. Zijn belangrijkste medewerkers daar waren de *Luftwaffe*-officier Harro Schulze-Boysen, werkzaam in het *Reichsluftfahrtministerium*, *Oberregierungsrat* Arvid Harnack, werkzaam in het *Reichswirtschaftsministerium*, en de auteur Adam Kuckhoff. Schulze-Boysen, Harnack en Kuckhoff, die overtuigde communisten waren, stonden ook zelf in radiocontact met Moskou.

Alle zenders van *Die Rote Kapelle* zijn in de periode medio '42-eind '43 opgerold en van de bovengenoemde personen zijn slechts Trepper, Goulooze en Luteraan in leven gebleven.

Wij voegen aan dit alles toe dat Zwitserland in de tweede wereldoorlog een van de belangrijkste centra was voor het doorgeven van berichten naar Moskou. De Hongaarse communist Alexander Rado, een bekend kartograaf, woonachtig in Genève, opereerde er met drie zenders, overigens slechts tot de herfst van '43: toen werden die zenders door de Zwitserse politie (de Zwitserse geheime dienst had Rado's werk oogluikend toegelaten) 'opgerold'. Voordien had Rado ruim een jaar lang bij uitstek belangrijke inlichtingen gekregen van een Duitse emigrant, Rudolf Rössler, een in Luzern wonende katholieke uitgever. Rössler kreeg, schijnt het, die inlichtingen met grote snelheid en regelmaat van een officier van het *Allgemeine Heeresamt* te Berlijn die een eigen inlichtingengroep had. Daartoe behoorden een officier van het *Amt Ausland-Abwehr* (wellicht is dit Oster geweest), een officier van het *Oberkommando der Luftwaffe*, een ambtenaar van het *Auswärtige Amt*, twee ambtenaren van Speers ministerie en twee *Nachrichtenhelferinnen* die in het Berlijnse bureau van het *Oberkommando des Heeres* deel uitmaakten van de kleine groep employé's die de geheime en zeer geheime telexberichten moest doorgeven. Rössler heeft aanvankelijk louter voor de Zwitserse geheime dienst gewerkt. Onder de door Rado bedachte aanduiding 'Lucy' (dat sloeg op Luzern) is hij ruim een jaar lang een van de belangrijkste inlichtingenbronnen geweest van het Russische opperbevel. Dat opperbevel kreeg evenwel ook talrijke gegevens van spionagegroepen die achter de Duitse linies in de Sowjet-Unie werkzaam waren.